Învățământul infodocumentar românesc, între căutări şi soluții

Prof. univ. dr. *Ion STOICA*

Este mai mult decât firesc să fim preocupați, chiar foarte preocupați de calitatea învățământului. Societatea nu poate ignora un fenomen care îi condiționează existența, nu poate plăti în neştiință de cauză desfăşurări atât de complexe şi de costisitoare, iar indivizilor nu le pot fi indiferente scopul şi conținutul, formele şi metodele, întreaga investiție de aspirație şi de energie în care se antrenează, pentru ani buni din viața lor, dacă nu pentru toată viața.

Pe de altă parte, nu mai putem vorbi despre învățământ în termeni apostolici şi ditirambici, afirmând că, întotdeauna şi în toate felurile, tot ceea ce se întâmplă în şcoli reprezintă opțiuni permanent valabile şi producătoare de performanțe sociale. Este adevărat că nimeni nu a găsit vreodată structura ideală, cadrul optim pentru această funcție esențială a societății. Din când în când, părinții ies în stradă, studenții ies în stradă, profesorii ies în stradă şi nu pentru a-şi manifesta surplusul de satisfacție. Fiecare mişcare politică promite prefaceri importante în domeniul educațional şi formativ, investiții din ce în ce mai acoperitoare, perspective din ce în ce mai împlinitoare pentru cei care învață, dar procesul, în ansamblul lui, traversează o criză permanentă, majoră şi descumpănitoare.

Marele câştig al ultimelor decenii este legat tocmai de înțelegerea caracterului firesc al crizei învățământului şi a imperativului de a orienta eforturile şi resursele către conducerea rațională, consecvent evolutivă a domeniului.

Ca în toate câmpurile existenței sociale, corecta determinare a scopurilor şi dezvoltarea unui management inteligent al resurselor pot conduce la obținerea unor performanțe cât mai apropiate de nevoile reale ale societății. Aici se vede valoarea personalităților deschizătoare de drum şi a managerilor care stabilesc nivelul de exigență şi mişcarea formelor. Scopul major al învățământului, mai ales în etajele lui superioare, nu mai poate fi predominant legat doar de progresul general al cunoaşterii, ci trebuie conturat, de la o etapă la alta, în funcție de obiective concrete, specifice, scalabile. De aceea, învățământul consacrat diferitelor specializări poate avea orientări, intensități şi mijloace de acțiune diferite de la o specializare la alta. Pentru cei obişnuiți să trateze întregul sistem într-o manieră globală,

BDD-A27121 © 2004 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)

nediferențiată, rigidă, o astfel de cerință este greu de îndeplinit. Nici factorii politici, nici managerii nu îndrăznesc şi nu ştiu să găsească măsura adecvată pentru un câmp sau altul, raportul optim între general şi particular, între zonele de puternică focalizare şi dinamism al cunoaşterii şi zonele cu alte ritmuri, între perimetrele nucleice şi adiacențele necesare. Când specializările sunt mai noi, abia desprinse din alte trunchiuri, dificultățile sunt legate de corecta determinare a limitelor, de recunoaşterea autorității, de distribuția resurselor, de integrarea în sistem. De la configurarea platformelor curriculare până la organizarea formelor de administrare se întâmpină şi se traversează numeroase praguri şi bariere.

*

Istoria învățământului infodocumentar din România este destul de scurtă şi, din nefericire, s-a petrecut într-un interval de timp caracterizat prin cele mai dramatice prefaceri şi dificultăți pe care le-a cunoscut societatea românească. O abordare realistă şi bine măsurată a trecutului nu poate ocoli adevărul că, de fapt, această direcție de specializare a început după Al doilea Război Mondial, iar formele sale consolidate s-au dezvoltat abia după Revoluția din Decembrie 1989. Ceea ce s-a organizat, în perioada interbelică au fost doar studii opționale, complementare studiilor istorice şi filologice, lansate prin eforturile şi prin dăruirea unor personalități luminate, dar fără confirmări legislative şi fără relație cu nivelul expectanței profesionale. Nu era momentul, nu existau înțelegerile necesare, țara nu era pregătită pentru mai mult, deşi mişcarea infodocumentară românească a acelui timp, marcase destule realizări notabile.

Înființarea Secției de Bibliologie şi Ştiința Informării în cadrul Facultății de Litere a Universității din Bucureşti, în toamna anului 1990 a fost o măsură indispensabilă pentru mişcarea infodocumentară din România. Toate înțelegerile şi conexiunile s-au realizat cu rapiditate în acel cadru social-politic incert dar deschis şi promițător, caracterizat printr-un imens potențial de speranță. Conducerea Ministerului Educației şi Cercetării din acel timp (Mihai Şora; Paul Cornea) era, fără rezerve, favorabilă proiectului de relansare a bibliotecilor iar Facultatea de Litere s-a oferit să găzduiască proaspăta structură într-o continuitate de gândire cu formele anterioare, pe care aceeaşi facultate le patronase atât în perioada interbelică precum şi între anii 1953-1958. Mediul didactic elevat, autoritatea ştiințifică a facultății şi biblioteca ei bogată reprezentau garanții pentru o evoluție convingătoare, în timp ce spațiul profesional național se afla deja la limita capacităților de acțiune, ca urmare a lipsei de specialişti. Dinamica internațională a structurilor infodocumentare şi mişcarea de idei, centrată pe reconsiderarea locului informației în societate erau, de asemenea, factori puternici de

BDD-A27121 © 2004 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)

presiune pentru adoptarea unor decizii de aliniere şi de integrare în aceste fluxuri. Încercând să lege trecutul cu prezentul, chiar şi prin denumirea aprobată, noua formă de învăţământ superior, prima de acest fel din România, după Revoluţia din 1989 promitea să revigoreze în câţiva ani mediul profesional, mai ales prin oferta de tineri manageri şi cercetători ai domeniului, dar şi prin câştigarea pe această cale a unui statut comparabil cu oricare alt teritoriu de exigenţă ştiinţifică din perimetrul naţional.

Încercarea de a decela şi de a evalua din perioadă în perioadă performanţele învăţământului infodocumentar şi de a căuta cu obstinaţie soluţiile de mai bună adecvare la scopuri şi mijloace este oricând lăudabilă şi trebuie realizată pe o platformă largă, din unghiuri diverse. După patru ani de funcţionare, prin 1995, când s-au conturat primele seturi de opinii, îndrăzneala de a le lua în considerare şi de a le comunica părea hazardată. Era mult prea devreme. Proba de foc a calităţii învăţământului universitar specializat este dată de starea domeniului respectiv. Cele mai întemeiate judecăţi ar putea fi formulate abia după ce 7-10 serii de absolvenţi ajung la vârsta deplinei maturităţi profesionale. Acum, după doar 15 ani, o scrutare mai atentă nu poate încă opera cu toate tipurile de argumente, dar multe elemente ale evaluării sunt mai clare şi mai semnificative.

*

În această scurtă istorie s-a produs o evidentă intrare în real, o determinare mai raţională a raportului dintre nevoi şi posibilităţi. Secţia de Bibliologie şi Ştiinţa Informării de la Universitatea din Bucureşti a devenit cea mai mare structură de profil, unica în ţară care oferă toată gama de modalităţi formative specifice zonei universitare: studii de bază, studii aprofundate (masterat), studii postuniversitare, studii doctorale. Studiile de bază asigură nivelul de licenţă pentru majoritatea specializărilor necesare în structurile infodocumentare: bibliotecar, bibliograf, documentarist, arhivar, profesor documentarist etc., iar studiile aprofundate şi studiile doctorale fac posibilă ocuparea oricăror viitoare posturi de cercetare în domeniu şi a oricăror poziţii manageriale. La rândul lor, studiile postuniversitare permit necesara inserţie în această sferă profesională a specialiştilor cu studii superioare din oricare alt câmp, care capătă astfel abilităţi specifice şi lărgesc paleta de competenţe utile intermedierii informaţionale. A fost o evoluţie pozitivă, accelerată, în acord cu nevoile mişcării infodocumentare româneşti şi confirmând autoritatea ştiinţifică a Secţiei de Bibliologie şi Ştiinţa Informării de la Universitatea bucureşteană. Privită în relaţie cu formele de învăţământ superior de scurtă şi lungă durată, organizate în ţară, la Cluj, Oradea, Timişoara, Braşov, Sibiu şi Târgovişte, această dezvoltare conturează o imagine mai dinamică a domeniului, creşterea receptivităţii

BDD-A27121 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)

universităţilor şi, desigur, existenţa unui număr mai mare de candidaţi pentru calificări infodocumentare. De la nici o formă de pregătire superioară înainte de 1989, până la cadrul actual atât de generos şi de larg distribuit în teritoriu este o distanţă care reflectă marile schimbări de viziune şi de relevanţă care au avut loc. A fost o intrare în real, nu doar în sensul trecerii de expectanţe şi proiecţii imaginare, (de care era plină puţina literatură profesională de calitate dinainte de 1989) la experienţa organizării concrete a pregătirii profesionale, ci şi în sensul confruntării cu realităţile şi cu incongruenţele inter şi intra profesionale din perimetrul naţional.

O consecinţă relevantă a pătrunderii formaţiei infodocumentare în spectrul universitar de specializări este, de asemenea, creşterea numărului de abordări ştiinţifice publicate, la nivelul tuturor compartimentelor domeniului, ridicarea generală a standardelor discursului profesional şi înscrierea profilului infodocumentar printre opţiunile motivatoare şi împlinitoare care atrag interesul unor tineri cu bune performanţe intelectuale. Nu în ultimul rând, trebuie amintită prezenţa mai accentuată a tematicii infodocumentare în limbajul politic şi parlamentar, creşterea cantităţii de reglementări în domeniu şi includerea acestei problematici, până ieri ignorată, în proiecţiile privind dezvoltarea diferitelor câmpuri de activitate.

*

Starea profesiilor infodocumentare nu poate fi însă explicată doar prin prisma desfăşurărilor pozitive furnizate de calitatea formaţiei universitare în acest domeniu, după cum nici evoluţiile din cadrul intern al învăţământului nu trimit doar la evaluări integral satisfăcătoare. S-au acumulat în acest interval unele erori, inadvertenţe, opţiuni discutabile, situaţii generatoare de criză al căror impact negativ cumulat poate conduce la degradări succesive, importante şi păgubitoare. Pe de altă parte, în managementul educaţiei superioare s-au produs destule modificări, trecerea timpului a adus în mod firesc unele ajustări de perspectivă şi de abordare concretă, pe care o structură dinamică are obligaţia nu doar să le constate ci şi să le transforme în elemente operaţionale. Semnalarea şi punerea lor în discuţie poate contribui acum la mai buna adecvare a acestor structuri formative.

Nu avem încă un cadru legislativ complet şi convergent privind structurile infodocumentare. Lipseşte o reglementare de sistem, sunt incomplete reglementările – să le spunem de ramură – existente, sunt nerelevante şi fără detalierele necesare prevederile relative la problematica infodocumentară din diferitele domenii de activitate. Într-un asemenea cadru lacunar, specialiştii pe care îi pregătesc structurile formative universitare actuale se integrează şi acţionează cu dificultate. La nivelul şcolii, în general, se răsfrâng toate incertitudinile şi incoerenţele legislative.

BDD-A27121 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)

Deşi planul de învăţământ trebuie să fie un instrument strategic flexibil, prea marea lui flexibilitate în intervale scurte de timp, schimbările de la un an la altul, faptul că cele câteva generaţii de absolvenţi nu se regăsesc în aceeaşi structură de plan induce ideea despre o anumită nesiguranţă, despre volatilitatea unor obiective didactice şi, pe de altă parte, aparent paradoxal, despre rigiditatea funcţională a planului de învăţământ.

Dincolo de avantajele iniţiale, incontestabile, pe care le-a avut, din punct de vedere administrativ şi material, organizarea Secţiei de Bibliologie şi Ştiinţa Informării în cadrul Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti a avut şi are încă, în acelaşi timp, unele consecinţe păgubitoare, inconfortabile şi pline de neprevăzut. Trecutul filologizant al bibliologiei a exercitat o presiune permanentă. Unele discipline din planul de învăţământ al Secţiei au fost introduse ca urmare a acestei presiuni iar incapacitatea de a modela planul în funcţie de evoluţiile domeniului şi chiar de a adopta denumirea cea mai actuală şi mai relevantă pentru Secţie a avut izvoare în această subordonare administrativă şi în obligaţia înscrierii în strategiile şi evoluţiile, inclusiv financiare, ale facultăţii. Evident, se poate discuta mult pe această temă. Opinia că ştiinţele informării reprezintă un domeniu care s-a autonomizat în forţă în ultimele decenii nu are numai partizani. Unii chiar cred că specialistul în intermedierea infodocumentară trebuie să fie un maestru al volutelor şi sintezelor larg culturale, predominant umanistice, ignorând cu încăpăţânare specializarea lui informaţională şi comunicaţională; cred că el trebuie să ştie limbă şi literatură mai mult decât psihologul, sociologul, fizicianul, medicul etc., să fie aproape filolog, ca şi când lumea n-ar mai fi făcut nici un pas în ultima sută de ani. Acest splendid profil venit din trecut este admirabil, dar din nefericire, imposibil. Ştiinţele informării reprezintă astăzi un teritoriu plin de interferenţe în care au apărut deja destule subspecializări care lasă departe modelul omului bun la toate. Cei care acceptă, pe bună dreptate, că în literatură şi istorie există supracalificări pe diferite perioade, în medicină există o puzderie de specializări pe tipuri de boli şi organe, refuză aplicarea aceloraşi criterii în ştiinţele informării. Oricum, nu mai e mult şi modelul actual al formaţiei infodocumentare va trebui reconsiderat, dintr-o perspectivă nouă, în funcţie de evoluţia structurilor şi a mişcării generale a informaţiei.

*

O anumită dependenţă de epoca absenţei sistemelor, de experienţa structurilor autosuficiente care îşi reglează cu proprii specialişti toate categoriile de cerinţe, indiferent de dificultatea lor, şi, de asemenea, aproape ignorând implicarea tehnologică în procesarea modernă a informaţiei, paradigma învăţământului infodocumentar românesc a continuat să fie

BDD-A27121 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)

predominant centrată pe vechiul motor profesional pe care l-a reprezentat catalogarea şi clasificarea documentelor. Fără nici o îndoială, pregătirea infodocumentară nu se va putea dispensa niciodată de forţa edificatoare şi formativă a acestor discipline, dar locul lor trebuie reponderat în ansamblul curricular. În aceeaşi linie de observaţii trebuie păstrată şi constatarea unor supărătoare lacune şi redundanţe legate de universul domeniului, absenţa coordonării unghiurilor de abordare a unor teme comune. Studenţii nu ştiu adesea ce-ar trebui să ştie de la o altă disciplină, după cum primesc, de multe ori, acelaşi tip şi acelaşi conţinut de informaţii de la mai mulţi propunători.

*

Unul dintre aspectele cele mai stânjenitoare pare să fi rămas, în toţi cei 15 ani, cel legat de organizarea şi desfăşurarea unor tipuri de lucrări aplicative, la nivelul unor discipline sau în diferite biblioteci, mai ales, în timpul sau la sfârşitul anilor de studii. Absenţa unei didactici infodocumentare riguros elaborate face ca formele de aplicaţii şi de practică intensivă să fie uneori aleatorii, nivelul de exigenţă discutabil, evaluarea insuficient de stimulativă astfel încât nici competiţia, nici efortul de limpezire şi de creştere calitativă a cunoştinţelor nu înregistrează performanţele aşteptate.

În sfera pragmaticii domeniului se înscriu, ca elemente mai vag structurate şi nu destul de adecvate obiectivului general, modalităţile de integrare a tehnologiilor informaţiei în programul didactic. Deşi numărul de ore consacrate acestor discipline este mai mult decât îndestulător, studenţii ajung la licenţă cu prea puţine cunoştinţe şi abilităţi de folosire a programelor de calculator funcţionale în reţelele infodocumentare româneşti.

*

Analiza multianuală a notelor primite de studenţi, de la formele mai simple de verificare până la examenele terminale, indică oscilaţii şi discrepanţe în acordarea acestora, absenţa unui barem comun şi înalt de exigenţă, inclusiv la nivelul lucrărilor de diplomă. În general, sistemul de evaluare specifică disciplinelor infodocumentare n-a fost studiat, studenţii au adesea îndoieli cu privire la nivelul de echitate şi pot păstra peste timp unele amintiri inconfortabile.

Cultivarea emulaţiei, stimularea celor cu înzestrări intelectuale deosebite, a celor care se remarcă prin efort consecvent şi prin preocupări reale de cercetare nu este o zonă forte, nici în perioada şcolarităţii şi, din păcate, nici mai târziu, în viaţa profesională. De altfel, nu avem încă o cercetare socio-profesională în domeniu, nu avem date despre intrarea în sistem după absolvire şi nici despre migrarea din sistem după un anumit timp de exerciţiu profesional.

BDD-A27121 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)

*

Toate aceste carenţe cu pondere diferită dar, fără îndoială, toate semnificative pentru viitorul domeniului pot avea influenţă negativă, pot produce o defazare treptată, şi degradări importante, pot diminua motivaţia la ambele capete ale procesului formativ, pot compromite din punct de vedere ştiinţific şi social, profesiile infodocumentare. Se impun corecţii, chiar reforme care să ofere cele mai bune variante pentru diseminarea şi receptarea informaţiei în România, la nivelul cel mai important adică acolo unde informaţia germinează şi rodeşte favorizând dezvoltarea cunoaşterii şi creşterea calităţii vieţii.

Cred că a venit momentul organizării unei dezbateri largi despre învăţământul infodocumentar, la scară naţională, cu reprezentanţi ai ministerelor interesate, ai structurilor formative, ai diverselor categorii de structuri legate de principalele procese informaţionale, ai studenţilor şi ai profesorilor, ai utilizatorilor de informaţii şi documente, de la cititorul anonim până la exponenţi ai mediului academic şi de cercetare, astfel încât să se poată realiza o profundă investigare critică a stadiului actual, a perspectivei şi a resurselor necesare.

Sunt multe idei care au prins deja contur dar consultarea şi confruntarea le pot îmbogăţi nebănuit. Iată câteva puncte de vedere care, alături de altele, ar putea fi reţinute pentru această dezbatere:

- Autonomizarea învăţământului infodocumentar şi sistemizarea lui la scară naţională, din perspectiva acoperirii calificate a celor mai importante câmpuri ale informaţiei şi a asigurării structurilor şi serviciilor de procesare şi de disponibilizare a informaţiei şi documentelor în toate sferele de cunoaştere şi de acţiune ale societăţii româneşti
- Adoptarea unei noi paradigme pentru învăţământul infodocumentar, în sensul centrării lui pe obiectivele comunicării, medierii, dialogului şi, implicit, ale eticii umaniste. În lumina acestui scop ar trebui să se aglutineze toate elementele de cunoaştere din programul formativ, toate adiacenţele şi mijloacele necesare, înţelegând comunicarea ca un proces fundamental în cadrul căruia oamenii învaţă să treacă prin timp, să performeze, să trăiască mai bine şi să se împlinească superior.
- Echilibrarea şi reechilibrarea permanentă a procesului formativ, astfel încât să fie prevenite alunecările spre formalul teoretic sau spre tehnicismul exacerbat. Ambele direcţii trebuie centrate pe forme de elaborare şi de aplicaţie care să contribuie la dezvoltarea atitudinii critice a studenţilor. În şcoală sau în contract cu şcoala ar trebui dezvoltată o mediatecă experimentală, ca bază didactică,

BDD-A27121 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)

în cadrul căreia să se desfăşoare seminarii, teme practice, acţiuni speciale, aplicaţii informatice, manifestări model etc. Un astfel de studio profesional reprezintă o investiţie indispensabilă pentru un învăţământ infodocumentar de calitate.

- Structura formativă ar trebui să adopte un model deschis şi flexibil, în cadrul căruia să devină posibile toate măsurile administrative care permit îndeplinirea scopului fundamental. Ar trebui favorizată admiterea candidaţilor care provin din sistem. Ar trebui deschisă posibilitatea încheierii unor contracte cu instituţiile infodocumentare care doresc să-şi trimită unii angajaţi spre studii masterale şi doctorale. Ar trebui sporită flexibilitatea administrativ-financiară, astfel încât să poată fi antrenate personalităţi de prestigiu pentru susţinerea unor cursuri speciale sau pentru conducerea unor proiecte. Ar trebui acceptată fragmentarea unor discipline sub nivel semestrial pentru a face posibilă extinderea ofertei tematice, stimularea unor opţiuni formative sau de cercetare. Ar trebui ca dincolo de urmărirea responsabilă a întregului perimetru curricular să se aleagă unele teme prioritare în jurul cărora să se realizeze focalizări intensive cum ar fi cele legate de problemele managementului cooperării între structurile infodocumentare, de problemele patrimoniului inclusiv cele legate de problemele utilizatorilor, ale exploatării inteligente a tehnologiilor sau de alte aspecte considerate determinante pentru progresul domeniului în etapa imediat următoare.
- La nivelul fiecărei structuri şi la nivelul întregului spectru formativ ar trebui introdus un sistem permanent de evaluare complexă care să asigure sinteze relevante şi, ulterior, decizii optime pentru continua adecvare a învăţământului în acest domeniu la cerinţele societăţii şi la dinamica mişcării informaţiei.

BDD-A27121 © 2004 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:33 UTC)